

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 29ης Μαρτίου 2001 *

Στην υπόθεση C-163/99,

Πορτογαλική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από τον L. Fernandes και τις M. L. Duarte και F. Viegas, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης αρχικώς από τις K. Leino και M. Afonso, και στη συνέχεια από την M. Afonso και τον M. Erhart, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

που έχει ως αντικείμενο την ακύρωση της απόφασης 1999/199/ΕΚ της Επιτροπής, της 10ης Φεβρουαρίου 1999, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 90 της Συνθήκης (IV/35.703 — Αεροδρόμια της Πορτογαλίας) (ΕΕ L 69, σ. 31),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. Gulmann, πρόεδρο τμήματος, Β. Σκουρή, J.-P. Puissochet (εισηγητή), R. Schintgen και F. Macken, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo,
γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2000,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 19ης Οκτωβρίου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 4 Μαΐου 1999, η Πορτογαλική Δημοκρατία άσκησε, δυνάμει του άρθρου 230, πρώτο εδάφιο, ΕΚ, προσφυγή με την οποία ζητεί την ακύρωση της αποφάσεως 1999/199/ΕΚ της Επιτροπής, της 10ης Φεβρουαρίου 1999, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 90 της Συνθήκης (IV/35.703 — Αεροδρόμια της Πορτογαλίας) (ΕΕ L 69, σ. 31, στο εξής: προσβαλλομένη απόφαση).

Η πορτογαλική νομοθεσία

- 2 Το άρθρο 18 του νομοθετικού διατάγματος 102/90, της 21ης Μαρτίου 1990 (*Diário da República* I, σειρά Α, αριθ. 67, της 21ης Μαρτίου 1990), προβλέπει ότι το ύψος των αεροπορικών τελών για τους αερολιμένες των οποίων τη διαχείριση έχει η *Aeroporotos e Navegação Aérea/ Empresa Publica* (δημόσια επιχείρηση αερολιμένων και αεροπλοΐας, στο εξής: ANA-EP) καθορίζεται με υπουργική απόφαση. Η παράγραφος 3 του άρθρου αυτού επιτρέπει διακύμανση του ύψους των τελών αναλόγως της κατηγορίας, της λειτουργίας και του βαθμού χρήσεως κάθε αερολιμένα.
- 3 Με το νομοθετικό διάταγμα 38/91, της 29ης Ιουλίου 1991 (*Diário da República* I, σειρά Α, αριθ. 172, της 29ης Ιουλίου 1991), καθορίζεται ο τρόπος επιβολής των τελών προσγειώσεως. Δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος, για κάθε προσγείωση οφείλεται τέλος προσγειώσεως το οποίο υπολογίζεται βάσει της μέγιστης επιτρεπόμενης μάζας κατά την απογείωση, η οποία αναφέρεται στο πιστοποιητικό αεροπλοϊμότητας. Το άρθρο 4, παράγραφος 5, προβλέπει ότι οι πτήσεις εσωτερικού τυγχάνουν εκπτώσεως 50 %.

- 4 Η κυβέρνηση δημοσιεύει κατ' έτος απόφαση με την οποία αναπροσαρμόζεται το ύψος των τελών. Δυνάμει συστήματος εκπτώσεων που εισήχθη με την υπουργική απόφαση 352/98, της 23ης Ιουνίου 1998 (*Diário da República* I, σειρά Β, 142, της 23ης Ιουνίου 1998), η οποία εκδόθηκε σύμφωνα με το άρθρο 3 του νομοθετικού διατάγματος 102/90, στον αερολιμένα της Λισαβόνας εφαρμόζεται έκπτωση 7,2 % (18,4 % στους λοιπούς αερολιμένες) από την πεντηκοστή πρώτη μηνιαία προσγείωση και μετά. Από την εκατοστή πρώτη και την εκατοστή πεντηκοστή πρώτη προσγείωση, στον αερολιμένα της Λισαβόνας εφαρμόζονται αντιστοίχως εκπτώσεις 14,6 % και 22,5 % (24,4 % και 31,4 % στους λοιπούς αερολιμένες). Οι προσγειώσεις μετά τη διακοσιοστή τυγχάνουν εκπτώσεως 32,7 % (40,6 % στους λοιπούς αερολιμένες).
- 5 Η ANA-EP είναι δημόσια επιχείρηση επιφορτισμένη με τη διαχείριση των τριών ηπειρωτικών αερολιμένων (Λισαβόνας, Φάρο και Πόρτο), των τεσσάρων αερολιμένων των Αζορών, των αεροδρομίων και της αεροπλοΐας. Τη διαχείριση των αερολιμένων του αρχιπελάγους της Μαδέρας έχει μια άλλη δημόσια επιχείρηση.
- 6 Δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του νομοθετικού διατάγματος 246/79, της 25ης Ιουλίου 1979 (*Diário da República* I, σειρά Α, 170, της 25ης Ιουλίου 1979), με το οποίο ιδρύθηκε η ANA-EP, η τελευταία είναι αρμόδια για την εκμετάλλευση και την ανάπτυξη των δημοσίων υπηρεσιών υποστηρίξεως της πολιτικής αεροπορίας υπό τη μορφή επιχειρήσεως έχουσας ως στόχο να προσανατολίζει, να διευθύνει και να ελέγχει την εναέρια κυκλοφορία, να διασφαλίζει την αναχώρηση και την άφιξη των αεροσκαφών, την επιβίβαση, την αποβίβαση και τη μεταφορά των επιβατών, καθώς και των εμπορευμάτων και του ταχυδρομείου.

Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως και η προσβαλλομένη απόφαση

- 7 Με έγγραφο της 2ας Δεκεμβρίου 1996, η Επιτροπή ενημέρωσε την Πορτογαλική Δημοκρατία ότι άρχισε έρευνα σχετικά με τα συστήματα εκπτώσεων επί των τελών

προσγειώσεως στους αερολιμένες των κρατών μελών. Η Επιτροπή ζήτησε από τις πορτογαλικές αρχές να της διαβιβάσουν πληροφορίες σχετικά με την πορτογαλική νομοθεσία που διέπει τα τέλη προσγειώσεως ώστε να είναι σε θέση να εκτιμήσει το συμβατό των χορηγούμενων εκπτώσεων με τους κοινοτικούς κανόνες του ανταγωνισμού.

- 8 Αφού έλαβε γνώση των πληροφοριών που κοινοποίησαν οι πορτογαλικές αρχές, η Επιτροπή, με έγγραφο της 28ης Απριλίου 1997, ενημέρωσε τις εν λόγω αρχές ότι εκτιμά ότι το σύστημα εκπτώσεων επί των τελών προσγειώσεως που εφαρμόζονται στους πορτογαλικούς αερολιμένες τη διαχείριση των οποίων είχε η ANA-EP ενείχε διακρίσεις. Η Επιτροπή κάλεσε την Πορτογαλική Κυβέρνηση να της κοινοποιήσει τα μέτρα τα οποία είχε την πρόθεση να λάβει συναφώς και να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της. Το έγγραφο αυτό κοινοποιήθηκε στην ANA-EP καθώς και στις πορτογαλικές αεροπορικές εταιρίες TAP και Portugalia ώστε να διατυπώσουν και αυτές τις παρατηρήσεις τους.
- 9 Με την απάντηση της 3ης Οκτωβρίου 1997, η Πορτογαλική Δημοκρατία προέβλεπε, πρώτον, ότι η διακύμανση του ύψους των τελών αναλόγως της προελεύσεως της πτήσεως δικαιολογείται από το ότι ένα μέρος των πτήσεων εσωτερικού εξυπηρετούν νησιωτικούς αερολιμένες, για τους οποίους ουδεμία εναλλακτική λύση υπάρχει έναντι της αεροπορικής μεταφοράς, οι δε λοιπές πτήσεις εσωτερικού είναι πολύ σύντομες και οι τιμές τους χαμηλές. Δεύτερον, το ισχύον σύστημα τελών προσγειώσεως ανταποκρίνεται σε επιτακτικούς λόγους οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Τρίτον, όσον αφορά τις διεθνείς πτήσεις, η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι οι πορτογαλικοί αερολιμένες αντιμετωπίζουν τον ανταγωνισμό των αερολιμένων της Μαδρίτης και της Βαρκελώνης (Ισπανία) που εφαρμόζουν τον ίδιο τύπο τιμολογήσεως. Εξάλλου, το ισχύον σύστημα σκοπεί στην επίτευξη οικονομικών κλίμακας που θα προκύπτουν από την εντατικότερη χρήση των πορτογαλικών αερολιμένων, καθώς και στην προώθηση της Πορτογαλίας ως τουριστικού προορισμού.
- 10 Στην απάντησή της προς την Επιτροπή, η ANA-EP ανέφερε ότι το επίμαχο σύστημα τελών δικαιολογείται από την ανάγκη εφαρμογής τιμολογιακής πολιτικής ανάλογης

προς εκείνη που εφαρμόζεται στους αερολιμένες της Μαδρίτης και της Βαρκελώνης, καθώς και από τη βούληση μείωσης του κόστους εκμεταλλεύσεως για τους αερο-μεταφορείς που χρησιμοποιούν συχνότερα και τακτικότερα τους αερολιμένες τους οποίους διαχειρίζεται η ANA-EP.

- 11 Κατόπιν νέας ανταλλαγής εγγράφων μεταξύ της Πορτογαλικής Δημοκρατίας και της Επιτροπής, η τελευταία εξέδωσε την προσβαλλομένη απόφαση. Στην απόφαση αυτή, η Επιτροπή διαπίστωσε κυρίως τα ακόλουθα:
- η ANA-EP είναι δημόσια επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 86, παράγραφος 1, ΕΚ), που έχει το αποκλειστικό δικαίωμα διαχειρίσεως των αερολιμένων της Λισαβόνας, του Πόρτο και του Φάρο, καθώς και των τεσσάρων αερολιμένων των Αζορών·
 - η τιμολογιακή πολιτική της ANA-EP βασίζεται σε νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις οι οποίες συνιστούν κρατικό μέτρο κατά την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης·
 - οι σχετικές αγορές είναι εκείνες των υπηρεσιών που συνδέονται με τη χρήση της υποδομής καθενός από τους επτά αερολιμένες τη διαχείριση των οποίων έχει η ANA-EP·
 - εφόσον μεγάλο μέρος της κινήσεως των τριών ηπειρωτικών αερολιμένων ((Λισαβόνας, Πόρτο και Φάρο) πραγματοποιείται μεταξύ της Πορτογαλίας και των λοιπών κρατών μελών, το επίμαχο σύστημα τελών επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ

κρατών μελών· απεναντίας, αυτό δεν ισχύει όσον αφορά τους τέσσερις αερολιμένες των Αζορών, η κίνηση των οποίων είναι πλήρως εσωτερική ή η προέλευσή της είναι από τρίτες χώρες·

- οι τρεις ηπειρωτικοί αερολιμένες έχουν σημαντική κίνηση και καλύπτουν το έδαφος της ηπειρωτικής Πορτογαλίας και επομένως το σύνολο των αερολιμένων αυτών, από όπου διενεργείται η εκμετάλλευση ενδοκοινοτικών αερογραμμών, αποτελεί ουσιώδες τμήμα της κοινής αγοράς·
- εφόσον η ANA-EP έχει το αποκλειστικό δικαίωμα για κάθε αερολιμένα τον οποίο διαχειρίζεται, κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά των υπηρεσιών που συνδέονται με την προσγείωση και την απογείωση των αεροσκαφών για τις οποίες καταβάλλεται τέλος·
- το εν λόγω σύστημα τελών προσγειώσεως έχει ως αποτέλεσμα να επιβάλλει στις αεροπορικές εταιρίες άνισους όρους για ισοδύναμες παροχές και να τις περιόριζε ως εκ τούτου σε μειονεκτική θέση από άποψη ανταγωνισμού·
- αφενός, το σύστημα των εκπτώσεων που χορηγούνται αναλόγως του αριθμού προσγειώσεων καταλήγει στο να παραχωρεί στις πορτογαλικές εταιρίες TAP και Portugalia μια μέση έκπτωση της τάξεως, αντιστοίχως, του 30 και 22 % επί του συνόλου των πτήσεών τους, ενώ η μέση αυτή έκπτωση κυμαίνεται μεταξύ 1 και 8 % για τις εταιρίες των άλλων κρατών μελών. Αυτή όμως η διαφορά μεταχειρίσεως δεν δικαιολογείται από κανένα αντικειμενικό λόγο, δεδομένου ότι η αντιμετώπιση της προσγειώσεως ή της απογείωσης ενός αεροσκάφους απαιτεί την ίδια υπηρεσία, ανεξάρτητα από τον ιδιοκτήτη του και από τον αριθμό αεροσκαφών που ανήκουν στην ίδια αεροπορική εταιρία. Εξάλλου, ούτε το γεγονός ότι οι ανταγωνιστικοί αερολιμένες της Μαδρίτης και της Βαρκελώνης εφαρμόζουν ανάλογο σύστημα ούτε ο στόχος εντατικότερης χρησιμοποίησεως

των υποδομών και προωθήσεως του τουρισμού της Πορτογαλίας μπορούν να δικαιολογήσουν εκπτώσεις που εισάγουν διακρίσεις:

- αφετέρου, η έκπτωση του 50 % της οποίας τυγχάνουν οι πτήσεις εσωτερικού συνεπάγεται, για τις εταιρίες που διενεργούν ενδοκοινοτικές πτήσεις, μειονέκτημα το οποίο δεν μπορεί να δικαιολογηθεί ούτε από τον στόχο να ενισχυθούν οι πτήσεις που συνδέουν τις Αζόρες με την ηπειρωτική χώρα ούτε από τη μικρή απόσταση των πτήσεων εσωτερικού. Αφενός, οι πτήσεις με προέλευση ή με προορισμό τις Αζόρες δεν εμπίπτουν εν πάση περιπτώσει στην παρούσα απόφαση. Αφετέρου, το τέλος υπολογίζεται βάσει του βάρους του αεροσκάφους και όχι της αποστάσεως, χωρίς να ληφθεί εξάλλου υπόψη ότι οι διεθνείς πτήσεις μικρής αποστάσεως δεν τυγχάνουν της εν λόγω εκπτώσεως.
- το γεγονός ότι επιχείρηση κατέχουσα δεσπόζουσα θέση όπως η ANA-EP εφαρμόζει έναντι των εμπορικών εταιρών της τους ανωτέρω όρους συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως κατά την έννοια του άρθρου 86, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 82, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο γ', ΕΚ).
- η εξαιρέση που προβλέπεται στο άρθρο 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης, την οποία άλλωστε δεν επικαλέστηκαν οι πορτογαλικές αρχές, δεν τυγχάνει εφαρμογής.
- στο μέτρο κατά το οποίο το εν λόγω σύστημα τελών επιβάλλεται στην ANA-EP με κρατικό μέτρο, το μέτρο αυτό συνιστά παράβαση του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο της 86, όσον αφορά την εφαρμογή του συστήματος αυτού στους ηπειρωτικούς πορτογαλικούς αερολιμένες.

- 12 Η Επιτροπή έκρινε, κατά συνέπεια, ότι το σύστημα εκπτώσεων επί των τελών προσγειώσεως και το σύστημα διακυμάνσεως των τελών αυτών αναλόγως της προελεύσεως της πτήσεως, που προβλέπεται στο νομοθετικό διάταγμα 102/90, στο εκτελεστικό διάταγμα 38/91 και στην υπουργική απόφαση 352/98, για τους αερολιμένες της Λισαβόνας, του Πόρτο και του Φάρο, συνιστά μέτρο μη συμβατό με το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης σε συνδυασμό με το άρθρο της 86 (άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Η Επιτροπή κάλεσε την Πορτογαλική Δημοκρατία να θέσει τέρμα στην παράβαση αυτή και να την ενημερώσει, εντός προθεσμίας δύο μηνών από της κοινοποιήσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, για τα μέτρα που θα λάβει προς τον σκοπό αυτό (άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 13 Στις 26 Φεβρουαρίου 1999, η Επιτροπή άσκησε ενώπιον του Δικαστηρίου προσφυγή κατά της Πορτογαλικής Δημοκρατίας σχετικά με δύο άλλα τέλη επί των αερομεταφορών, το τέλος επί των υπηρεσιών που παρέχονται στους επιβάτες και το τέλος ασφαλείας, το ποσό των οποίων είναι υψηλότερο για τις διεθνείς πτήσεις σε σχέση με τις πτήσεις εσωτερικού. Η Επιτροπή εκτιμά ότι η διαφορά αυτή αντιβαίνει προς τις διατάξεις του κανονισμού (ΕΟΚ) 2408/92 του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1992, για την πρόσβαση των κοινοτικών αερομεταφορέων σε δρομολόγια ενδοκοινοτικών αεροπορικών γραμμών (ΕΕ L 240, σ. 8), καθώς και προς το άρθρο 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 49 ΕΚ). Η υπόθεση αυτή πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου με τον αριθμό C-70/99.

Οι λόγοι τους οποίους επικαλείται η Πορτογαλική Δημοκρατία

- 14 Η Πορτογαλική Δημοκρατία επικαλείται τέσσερις λόγους προς στήριξη της προσφυγής ακυρώσεως. Πρώτον, υποστηρίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση δεν είναι αιτιολογημένη, καθότι η Επιτροπή δεν αναφέρει τους λόγους για τους οποίους έκανε χρήση των εξουσιών που της παρέχει το άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, αντί να κινήσει τη διαδικασία διαπιστώσεως παραβάσεως. Δεύτερον, η προσβαλλομένη απόφαση παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας, καθ' ό μέτρο η Επιτροπή, η οποία είχε στη διάθεσή της περισσότερα μέσα δράσεως, επέλεξε το λιγότερο πρόσφορο και το πλέον δεσμευτικό μέσον. Τρίτον, η Επιτροπή καταστράτηγησε τη διαδικασία στρεφόμενη κατά της Πορτογαλικής Δημοκρατίας βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, αντί να κινήσει τη διαδικασία δια-

πιστώσεως παραβάσεως. Τέταρτον, οι προϋποθέσεις παραβάσεως των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 86 της Συνθήκης δεν πληρούνται. Συγκεκριμένα, αφενός, το πορτογαλικό σύστημα τελών προσγειώσεως ουδεμία δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας εισάγει. Αφετέρου, το σύστημα αυτό δεν ουνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως.

- 15 Πρέπει να εξεταστούν κατ' αρχάς οι λόγοι που αντλούνται από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας και την καταστρατήγηση της διαδικασίας πριν εξεταστούν, ενδεχομένως, η προβαλλόμενη έλλειψη αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως και ο τελευταίος λόγος τον οποίο προβάλλει η Πορτογαλική Δημοκρατία.

Επί της παραβίασεως της αρχής της αναλογικότητας

- 16 Η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας του άρθρου 3 Β, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 5, τρίτο εδάφιο, ΕΚ), επιλέγοντας, μεταξύ των μέσων δράσεως τα οποία διέθετε, το λιγότερο πρόσφορο και το πλέον δεσμευτικό. Συγκεκριμένα, εφόσον η πλειονότητα των κρατών μελών προβαίνει σε διάκριση μεταξύ των πτήσεων εσωτερικού και των διεθνών πτήσεων για τον υπολογισμό των τελών αερολιμένων, απέκλειτο στην Επιτροπή να επισπεύσει την εκ μέρους του Συμβουλίου αποδοχή της προτάσεώς της προς θέσπιση οδηγίας 97/C 257/02, της 20ής Ιουνίου 1997, για τα τέλη αεροδρομίου (ΕΕ C 257, σ. 2), βάσει του άρθρου 84, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 80, παράγραφος 2, ΕΚ). Κατά την άποψη της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, μόνο μια τέτοια οδηγία θα είχε εξασφαλίσει την αναγκαία και ταυτόχρονη εναρμόνιση των σχετικών εθνικών νομοθεσιών.
- 17 Στην περίπτωση κατά την οποία θα γινόταν δεκτό ότι η Επιτροπή είχε το δικαίωμα να προσφύγει στο άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η Πορτογαλική Δημοκρατία προβάλλει επικουρικώς ότι η Επιτροπή όφειλε, για τους ίδιους λόγους, να επιλέξει το μέσον της οδηγίας.

- 18 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι το Δικαστήριο της αναγνώρισε την εξουσία να διαπιστώνει, βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, ότι ένα συγκεκριμένο κρατικό μέτρο είναι ασυμβίβαστο με τους κανόνες της Συνθήκης και να υποδεικνύει τα μέτρα που πρέπει να λάβει το κράτος-αποδέκτης για να συμμορφωθεί προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο (απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1992, C-48/90 και C-66/90, Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-565). Κατά την άποψη της Επιτροπής, η χρήση της εξουσίας αυτής και οι τρόποι ασκήσεώς της εμπίπτουν αποκλειστικά στην εκτίμησή της.
- 19 Επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι το άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης επιφορτίζει την Επιτροπή με την αποστολή να μεριμνά για την τήρηση από τα κράτη μέλη των επιβαλλομένων σ' αυτά υποχρεώσεων, όσον αφορά τις αναφερόμενες στο άρθρο 90, παράγραφος 1, επιχειρήσεις, και της απονέμει ρητώς την αρμοδιότητα να παρεμβαίνει προς τον σκοπό αυτό, εκδίδοντας οδηγίες και αποφάσεις. Η Επιτροπή έχει την εξουσία να διαπιστώνει ότι ορισμένο κρατικό μέτρο είναι ασυμβίβαστο προς τους κανόνες της Συνθήκης και να επισημαίνει τα μέτρα που το κράτος-αποδέκτης πρέπει να θεσπίσει για να συμμορφωθεί προς τις απορρέουσες από το κοινοτικό δίκαιο υποχρεώσεις (προμνημονευθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 25 και 28, και απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 1997, C-107/95, Bundesverband der Bilanzbuchhalter κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-947, σκέψη 23).
- 20 Από τη διατύπωση του άρθρου 90, παράγραφος 3, και την εν γένει οικονομία των διατάξεων του άρθρου αυτού προκύπτει εξάλλου ότι η Επιτροπή διαθέτει ευρεία εξουσία εκτίμησεως στον τομέα που αφορούν οι παράγραφοι 1 έως 3 του άρθρου αυτού, τόσο σχετικά με τη δράση την οποία θεωρεί αναγκαίο να αναλάβει όσο και σχετικά με τα μέσα που είναι πρόσφορα για τον σκοπό αυτό (προμνημονευθείσες αποφάσεις Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 27, και Bundesverband der Bilanzbuchhalter κατά Επιτροπής, σκέψη 27).
- 21 Αυτή η εξουσία της Επιτροπής δεν είναι δυνατό να επηρεαστεί από το γεγονός ότι το Συμβούλιο θα μπορούσε, εν προκειμένω, να είχε θεσπίσει οδηγία σχετικά με τα τέλη αερολιμένων βάσει του άρθρου 84, παράγραφος 2, της Συνθήκης.

- 22 Αφενός, το επιχείρημα της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, κατά το οποίο μόνον μια τέτοια οδηγία θα εξασφάλιζε την ταυτόχρονη εναρμόνιση των εθνικών συστημάτων τελών αερολιμένων που είναι ανάλογα με το πορτογαλικό σύστημα, είναι αλυσιτελής. Συγκεκριμένα, με το επιχείρημα αυτό αμφισβητείται η υποχρέωση του εν λόγω κράτους μέλους να τροποποιήσει το σύστημά του σχετικά με τα τέλη προσγειώσεως για να το καταστήσει σύμφωνο με τη Συνθήκη, ενώ παρόμοια συστήματα εξακολουθούν ενδεχομένως να ισχύουν σε άλλα κράτη μέλη. Είναι όμως αναμφισβήτητο ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων που υπέχει από τη Συνθήκη με το γεγονός ότι και άλλα κράτη μέλη παραβαίνουν ενδεχομένως τις υποχρεώσεις τους. Συγκεκριμένα, στην κοινοτική έννομη τάξη που εγκαθιδρύει η Συνθήκη, η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου από τα κράτη μέλη δεν μπορεί να υπόκειται στον όρο της αμοιβαιότητας. Τα άρθρα 226 ΕΚ και 227 ΕΚ προβλέπουν τα κατάλληλα μέτρα παροχής ένδικης προστασίας για την αντιμετώπιση των παραβάσεων των κρατών μελών (απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 1990, C-38/89, *Blanguernon*, Συλλογή 1990, σ. I-83, σκέψη 7).
- 23 Αφετέρου, το ενδεχόμενο θεσπίσεως εκ μέρους του Συμβουλίου, κατά την ενάσκηση της γενικής του εξουσίας δυνάμει άλλων άρθρων της Συνθήκης, διατάξεων που αφορούν τον ειδικό τομέα του άρθρου 90 δεν εμποδίζει την άσκηση της αρμοδιότητας που χορηγεί το τελευταίο αυτό άρθρο στην Επιτροπή (αποφάσεις της 6ης Ιουλίου 1982, 188/80 έως 190/80, Γαλλία κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1982, σ. 2545, σκέψη 14, και της 19ης Μαρτίου 1991, C-202/88, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1223, σκέψη 26).
- 24 Όσον αφορά το επικουρικό επιχείρημα της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, κατά το οποίο η Επιτροπή όφειλε, βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, να εκδώσει οδηγία αντί αποφάσεως, είναι εκ προοιμίου απορριπτέο για τους ίδιους λόγους με αυτούς που εκτίθενται στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως.
- 25 Πρέπει επιπλέον να υπομνηστεί ότι, με την προμνημονευθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο προέβη σε διάκριση μεταξύ των εξουσιών που το άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης επιτρέπει στην Επιτροπή να ασκεί με την έκδοση οδηγιών ή αποφάσεων.

26. Προκειμένου περί οδηγίων, το Δικαστήριο υπέμνησε ότι έκρινε, με την προμνημονευθείσα απόφαση Γαλλία κατά Επιτροπής, ότι η Επιτροπή έχει την εξουσία να εκδίδει γενικούς κανόνες, διευκρινίζοντας τις απορρέουσες από τη Συνθήκη υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη όσον αφορά τις επιχειρήσεις στις οποίες αναφέρεται η παράγραφος 1 του εν λόγω άρθρου (προμνημονευθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26).
27. Όσον αφορά τις εξουσίες που το άρθρο 90, παράγραφος 3, επιτρέπει στην Επιτροπή να ασκεί με την έκδοση αποφάσεων, το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι διαφέρουν από εκείνες που μπορεί να ασκεί με οδηγίες. Η απόφαση, εκδιδόμενη ενόψει ορισμένης καταστάσεως που επικρατεί σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη, περιλαμβάνει πράγματι, αναγκαστικά, εκτίμηση της καταστάσεως αυτής σε σχέση με το κοινοτικό δίκαιο και προσδιορίζει τις συνέπειες που απορρέουν από αυτήν για το οικείο κράτος μέλος, λαμβανομένων υπόψη των απαιτήσεων που είναι συμφυείς με την εκπλήρωση της ειδικής αποστολής που έχει ανατεθεί σε μια επιχείρηση, όταν αυτή είναι επιφορτισμένη με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος (προμνημονευθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 27).
28. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η προσφερόμενη από το άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης επιλογή μεταξύ της οδηγίας και της αποφάσεως δεν υπαγορεύεται, όπως υποστηρίζει η Πορτογαλική Δημοκρατία, από τον αριθμό των δυνητικώς ενδιαφερομένων κρατών μελών. Συγκεκριμένα, η επιλογή αυτή εξαρτάται από τον στόχο τον οποίο επιδιώκει η Επιτροπή, αναλόγως του αν αυτή σκοπεί στην έκδοση γενικών κανόνων με τους οποίους διευκρινίζονται οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Συνθήκη ή στην εκτίμηση ορισμένης καταστάσεως σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη από πλευράς του κοινοτικού δικαίου και στον καθορισμό των συνεπειών που απορρέουν από την κατάσταση αυτή για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη.
29. Εν προκειμένω, είναι σαφές ότι, με την προσβαλλομένη απόφαση, η Επιτροπή θέλησε να αμφισβητήσει το προς τη Συνθήκη συμβατό του ιδιαίτερου συστήματος εκπτώσεων επί των τελών προσγειώσεως και διακυμάνσεως των τελών αυτών αναλόγως της προελεύσεως της πτήσεως, το οποίο εφαρμόζεται σε ορισμένους αερολιμένες της Πορτογαλίας, και να ζητήσει από την Πορτογαλική Δημοκρατία να θέσει τέρμα στην παράβαση αυτή. Δεν μπορεί επομένως να προσαφθεί στην Επιτροπή το γεγονός ότι έκανε χρήση του μέσου της αποφάσεως.

30 Ο λόγος ακυρώσεως τον οποίο αντλεί η Πορτογαλική Δημοκρατία από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας είναι, κατά συνέπεια, απορριπτέος.

Επί της καταστρατηγήσεως της διαδικασίας

31 Η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι η Επιτροπή καταστρατήγησε τη διαδικασία στρεφόμενη εναντίον της βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, αντί να κινήσει διαδικασία διαπιστώσεως παραβάσεως. Το Δικαστήριο έχει βέβαια αναγνωρίσει την εξουσία της Επιτροπής, βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, να διαπιστώνει ότι ορισμένο κρατικό μέτρο είναι ασυμβίβαστο με τους κανόνες της Συνθήκης και να υποδεικνύει τα μέτρα τα οποία πρέπει να λάβει το κράτος-αποδέκτης για να συμμορφωθεί προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο. Πάντως, κατά την άποψη της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να προσφύγει στη διαδικασία διαπιστώσεως παραβάσεως όταν, όπως εν προκειμένω, η προσοπτόμενη παράβαση αφορά περισσότερα κράτη μέλη.

32 Κατά την Επιτροπή, αντιθέτως, το τελευταίο αυτό γεγονός δεν μπορεί να της στερήσει την ευχέρεια, την οποία της αναγνώρισε το Δικαστήριο, να εκτιμά, με απόφαση εκδιδόμενη βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, το προς τη Συνθήκη συμβατό των μέτρων που τα κράτη μέλη λαμβάνουν ή διατηρούν σχετικά με τις επιχειρήσεις στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

33 Όπως υπομνήστηκε στη σκέψη 19 της παρούσας αποφάσεως, η Επιτροπή έχει την εξουσία, βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, να διαπιστώνει ότι ορισμένο κρατικό μέτρο είναι ασυμβίβαστο προς τους κανόνες της Συνθήκης και να υποδεικνύει τα μέτρα που το κράτος-αποδέκτης πρέπει να λάβει για να συμμορφωθεί προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο.

- 34 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν διαπράττει καταστρατήγηση της διαδικασίας όταν εκτιμά, με απόφασή της, το προς τη Συνθήκη συμβατό των μέτρων που τα κράτη μέλη λαμβάνουν ή διατηρούν σχετικά με τις επιχειρήσεις στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης (βλ. προμνημονευθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 34 έως 37).
- 35 Ο λόγος ακυρώσεως τον οποίο η Πορτογαλική Δημοκρατία αντλεί από την καταστρατήγηση της διαδικασίας είναι, επομένως, απορριπτός.

Επί της ελλείψεως αιτιολογίας

- 36 Η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση δεν είναι αιτιολογημένη. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή όφειλε κατ' αρχάς να αναφέρει τους λόγους για τους οποίους ενήργησε, εν προκειμένω, βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης ενώ, προκειμένου για τα τέλη επί των παρεχομένων στους επιβάτες υπηρεσιών και τα τέλη ασφαλείας τα οποία, όπως και τα τέλη προσγειώσεως, αφορούν τους αερολιμένες, προσέφυγε στη διαδικασία διαπιστώσεως παραβάσεως. Κατόπιν, κατά την άποψή της, απέκλειτο στην Επιτροπή να διευκρινίσει τους λόγους για τους οποίους, στην προσβαλλομένη απόφαση, βασίστηκε στους κανόνες του ανταγωνισμού και όχι στους κανόνες περί ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών, όπως στη διαδικασία διαπιστώσεως παραβάσεως. Ομοίως, η Επιτροπή δεν είχε το δικαίωμα να αποσιωπήσει την κατάσταση η οποία ισχύει στους αερολιμένες των άλλων κρατών μελών. Τέλος, εφόσον το άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης προβλέπει ότι η Επιτροπή απευθύνει, εφόσον είναι αναγκαίο, τις κατάλληλες οδηγίες ή αποφάσεις στα κράτη μέλη, η Επιτροπή όφειλε να δικαιολογήσει την ανάγκη δράσεώς της και την επιλογή του μέσου προς τον σκοπό αυτό.
- 37 Η Επιτροπή αντιτείνει ότι, όταν προσφεύγει στο άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, οφείλει μόνο να αναφέρει τους λόγους για τους οποίους εκτιμά ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις τις οποίες θέτει η παράγραφος 1 της διατάξεως αυτής.

Απεναντίας, δεν είναι υποχρεωμένη να αιτιολογήσει ούτε την ανάγκη να προσφύγει στη διάταξη αυτή ούτε την επιλογή του μέσου, τα οποία εμπίπτουν στην αποκλειστική εκτίμησή της.

- 38 Κατά πάγια νομολογία, η επιβαλλόμενη από το άρθρο 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 253 ΕΚ) αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και πρέπει να διαφαίνεται από αυτήν κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική του κοινοτικού οργάνου που εκδίδει την πράξη, κατά τρόπο που να καθιστά δυνατό στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και στο αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκεί τον έλεγχο του. Η υποχρέωση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 190 της Συνθήκης πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει της διατυπώσεώς της αλλά και του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 63, και της 19ης Οκτωβρίου 2000, C-15/98 και C-105/99, Ιταλία και Sardegna Lines κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-8855, σκέψη 65).
- 39 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, όταν η Επιτροπή εκδίδει απόφαση βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η απόφαση αυτή πρέπει να εμφανίζει κατά τρόπο επαρκώς σαφή τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή εκτιμά ότι το οικείο κρατικό μέτρο συνιστά παράβαση των διατάξεων της παραγράφου 1 του εν λόγω άρθρου και δεν μπορεί, ενδεχομένως, να εμπίπτει στις παρεκκλίσεις οι οποίες επιτρέπονται από την παράγραφο 2 του άρθρου αυτού.
- 40 Απεναντίας, η Επιτροπή δεν μπορεί να υποχρεωθεί να διευκρινίσει τον λόγο για τον οποίο έκρινε ότι ήταν αναγκαία η έκδοση αποφάσεως αυτού του είδους ενώ, προκειμένου για άλλη κανονιστική ρύθμιση του ίδιου κράτους μέλους, προσέφυγε στη διαδικασία διαπιστώσεως παραβάσεως, τοποθετούμενη κατά τον τρόπο αυτό σε διαφορετικό νομικό πεδίο. Δεν μπορεί επίσης να απαιτηθεί από την Επιτροπή να εκθέσει, στην απόφασή της, την κατάσταση που επικρατεί στα λοιπά κράτη μέλη και τις ενέργειες στις οποίες ενδεχομένως προέβη έναντι των κρατών αυτών. Επιπλέον, η

επιλογή του μέσου της αποφάσεως δεν πρέπει να αποτελεί αντικείμενο ειδικής αιτιολογίας διότι υπαγορεύεται, όπως επισήμανε το Δικαστήριο στη σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως, από τον στόχο που επιδιώκει η Επιτροπή.

- 41 Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι από τις αιτιολογικές σκέψεις της προσβαλλομένης αποφάσεως συνάγονται κατά τρόπο επαρκώς σαφή οι λόγοι που οδήγησαν την Επιτροπή να εκτιμήσει ότι το εφαρμοζόμενο σε ορισμένους αερολιμένες της Πορτογαλίας σύστημα εκπτώσεων επί των τελών προσγειώσεως και διακυμάνσεως των τελών αυτών αναλόγως της προελεύσεως της πτήσεως συνιστά μέτρο μη συμβατό με το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο 86. Η Πορτογαλική Δημοκρατία δεν αμφισβητεί άλλωστε την ύπαρξη της αιτιολογίας αυτής.
- 42 Ο λόγος ακυρώσεως τον οποίο αντλεί η Πορτογαλική Δημοκρατία από την έλλειψη αιτιολογίας είναι, κατά συνέπεια, απορριπτέος.

Επί της μη συνδρομής των απαιτούμενων προϋποθέσεων για να διαπιστωθεί παράβαση των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 86 της Συνθήκης

Ως προς την απουσία δυσμενούς διακρίσεως λόγω ιθαγενείας

- 43 Η Πορτογαλική Δημοκρατία προβάλλει ότι το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης αναφέρεται ειδικότερα στο άρθρο 6 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 12 ΕΚ), περί απαγορεύσεως κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας, καθώς και στους κανόνες του ανταγωνισμού που περιλαμβάνονται στο τρίτο μέρος, τίτλο V, κεφάλαιο I, της Συνθήκης. Αμφισβητεί ότι το επίμαχο σύστημα εκπτώσεων παραβιάζει την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, υποστηρίζοντας ότι η διάκριση στην οποία προβαίνει η πορτογαλική νομοθεσία μεταξύ πτήσεων εσωτερικού και διεθνών πτήσεων για τον υπολογισμό των τελών προσγειώσεως είναι ανεξάρτητη από την ιθαγένεια ή την προέλευση των αεροσκαφών. Συγκεκριμένα, αφενός, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του

κανονισμού 2408/92, οι αεροπορικές εταιρίες των λοιπών κρατών μελών έχουν το δικαίωμα να εκμεταλλεύονται τις εθνικές πορτογαλικές αερογραμμές και να εμπόπουν, κατά συνέπεια, στο ευνοϊκό καθεστώς που ισχύει για τις πτήσεις εσωτερικού. Αφετέρου, το σύστημα εκπτώσεων αναλόγως του αριθμού προσγειώσεων δεν εισάγει επίσης διακρίσεις λόγω ιθαγενείας.

- 44 Η Επιτροπή αντιτείνει ότι ουδέποτε ισχυρίστηκε ότι το επίδικο σύστημα εκπτώσεων εισάγει ευθεία διάκριση λόγω ιθαγενείας των αεροσκαφών. Επισημαίνει πάντως ότι η εφαρμογή του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν περιορίζεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το οικείο κρατικό μέτρο συνιστά παράβαση του άρθρου 6 της Συνθήκης. Η Επιτροπή προβάλλει ότι το άρθρο 90, παράγραφος 1, παραπέμπει επίσης ρητώς στο άρθρο 86 της Συνθήκης. Η τελευταία αυτή διάταξη όμως ουδόλως προϋποθέτει την ύπαρξη διακρίσεως λόγω ιθαγενείας, δεδομένου ότι οι άνισοι όροι στους οποίους αναφέρεται το δεύτερο εδάφιο, στοιχείο γ', της εν λόγω διατάξεως καλύπτουν κάθε διαφορετική μεταχείριση στην οποία προβαίνει, χωρίς αντικειμενική δικαιολογία, μια επιχείρηση κατέχουσα δεσπόζουσα θέση. Εντούτοις, κατά την άποψη της Επιτροπής, οι προοδευτικές εκπτώσεις και οι εκπτώσεις για τις πτήσεις εσωτερικού ευνοούν, στην πράξη, τις εθνικές αεροπορικές εταιρίες TAP και Portugalia.
- 45 Πρέπει, αφενός, να επισημανθεί ότι η Πορτογαλική Δημοκρατία δεν αμφισβητεί τις εκτιμήσεις της Επιτροπής, που αναπτύσσονται στις παραγράφους 11 έως 23 των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως, κατά τις οποίες η ANA-EP είναι κάτοχος αποκλειστικού δικαιώματος, όπως αυτά στα οποία αναφέρεται το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, για κάθε αερολιμένα τον οποίο διαχειρίζεται και, ως εκ τούτου, κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά των υπηρεσιών που συνδέονται με την προσγείωση και την απογείωση των αεροσκαφών.
- 46 Αφετέρου, διαπιστώνεται ότι το άρθρο 86, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο γ', της Συνθήκης απαγορεύει κάθε διάκριση εκ μέρους επιχείρησης κατέχουσας δεσπόζουσα θέση, η οποία συνίσταται στην εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό, ανεξαρτήτως του αν τέτοια διάκριση συνδέεται με την ιθαγένεια.

- 47 Κατά συνέπεια, εφόσον τα επίδικα μέτρα μπορούν να εμπίπτουν στις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 86 της Συνθήκης, το επιχείρημα της Πορτογαλικής Δημοκρατίας κατά το οποίο οι επίδικες εκπτώσεις δεν εισάγουν διακρίσεις λόγω ιθαγενείας — η Επιτροπή δεν στήριξε άλλωστε την προσβαλλόμενη απόφαση σε τέτοια διάκριση —, έστω και αν ευσταθούσε, δεν θα παρείχε τη δυνατότητα στο Δικαστήριο να αποφανθεί στο παρόν στάδιο της αναλύσεως επί του κύρους της αποφάσεως. Πρέπει, απεναντίας, να εξεταστεί αν οι διάφορες επίδικες εκπτώσεις συνεπάγονται την εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, κατά την έννοια του άρθρου 86, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο γ', της Συνθήκης.

Ως προς την απουσία καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσεως σχετικά με τις εκπτώσεις που παρέχονται αναλόγως του αριθμού προσγειώσεων

- 48 Η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το εφαρμοζόμενο από αυτή σύστημα εκπτώσεων που συνδέονται με τον αριθμό προσγειώσεων ουδεμία κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως συνεπάγεται. Προβάλλει ότι, κατ' αρχάς, οι εκπτώσεις λόγω ποσότητας συνιστούν εμπορική πρακτική στην οποία έχουν κάλλιστα το δικαίωμα να καταφεύγουν οι κατέχουσες δεσπόζουσα θέση επιχειρήσεις. Κατόπιν, οι αερολιμένες, για την απόσβεση των δαπανηρών επενδύσεών τους, έχουν συμφέρον να ενθαρρύνουν τις αεροπορικές εταιρίες να χρησιμοποιούν στον ανώτατο βαθμό τις υποδομές τους, ιδίως για την πραγματοποίηση ενδιάμεσων σταθμών για τεχνικούς λόγους. Τέλος, η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το επίδικο σύστημα εκπτώσεων είναι προσιτό σε όλες τις εταιρίες αερομεταφορών της Κοινότητας και ότι, άλλωστε, ουδεμία εταιρία άλλου κράτους μέλους διατύπωσε συναφώς παράπονα στην Επιτροπή.
- 49 Η Επιτροπή δέχεται ότι επιχείρηση κατέχουσα δεσπόζουσα θέση έχει το δικαίωμα να χορηγεί εκπτώσεις λόγω ποσότητας. Οι εκπτώσεις αυτές πρέπει εντούτοις να δικαιολογούνται επιπλέον από αντικειμενικούς λόγους, ήτοι να επιτρέπουν στην οικεία επιχείρηση να πραγματοποιεί οικονομίες κλίμακας. Οι πορτογαλικές αρχές όμως ουδεμία οικονομία κλίμακας επικαλέστηκαν εν προκειμένω. Η Επιτροπή προβάλλει ότι δεν αμφισβητείται άλλωστε ότι η μεταχείριση μιας προσγειώσεως ή μιας απογειώσεως απαιτεί την παροχή της ίδιας υπηρεσίας, ανεξαρτήτως του αριθμού αεροσκαφών που ανήκουν στην ίδια εταιρία.

- 50 Πρέπει να υπομνηστεί ότι επιχείρηση κατέχουσα δεσπόζουσα θέση έχει το δικαίωμα να παραχωρεί στους πελάτες της εκπτώσεις λόγω ποσότητας, συνδεδεμένες αποκλειστικά με τον όγκο των πραγματοποιούμενων αγορών (βλ., ιδίως, απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1983, 322/81, Michelin κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3461, σκέψη 71). Ο τρόπος υπολογισμού των εκπτώσεων αυτών δεν πρέπει πάντως να καταλήγει στην εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, κατά παράβαση του άρθρου 86, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο γ, της Συνθήκης.
- 51 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι είναι συνυφασμένο με τη φύση ενός συστήματος εκπτώσεων λόγω ποσότητας να τυγχάνουν οι σημαντικότεροι αγοραστές ή χρήστες ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας χαμηλότερων μέσων τιμών κατ'ελάχιστον μονάδα ή πράγμα που καταλήγει στο ίδιο αποτέλεσμα, μέσου ποσοστού εκπτώσεως ανώτερου από εκείνο που χορηγείται στους λιγότερο σημαντικούς αγοραστές ή χρήστες του προϊόντος ή της υπηρεσίας. Διαπιστώνεται επίσης ότι, ακόμη και στην περίπτωση γραμμικής αυξήσεως του ποσοστού εκπτώσεως αναλόγως των ποσοτήτων, με τον καθορισμό ενός μέγιστου ποσοστού εκπτώσεως, το μέσο ποσοστό εκπτώσεως αυξάνει (ή η μέση τιμή ελαττώνεται) μαθηματικώς, αρχικά με αναλογία ανώτερη της αυξήσεως των αγορών και, στη συνέχεια, με αναλογία κατώτερη της αυξήσεως των αγορών, πριν εμφανίσει την τάση σταθεροποίησεως προς το μέγιστο ποσοστό εκπτώσεως. Το γεγονός και μόνον ότι το αποτέλεσμα ενός συστήματος εκπτώσεων λόγω ποσότητας καταλήγει στο να τυγχάνουν ορισμένοι πελάτες, επί δεδομένων ποσοτήτων, μέσου ποσοστού εκπτώσεως αναλογικώς υψηλότερου από άλλους σε σχέση προς τη διαφορά του αντιστοίχου όγκου των αγορών τους είναι συμφυές με αυτόν τον τύπο συστήματος και δεν μπορεί καθ'εαυτό να οδηγήσει στη συναγωγή του συμπεράσματος ότι το σύστημα εισάγει διακρίσεις.
- 52 Εντούτοις, όταν τα όρια για τη χορήγηση των διαφόρων εκπτώσεων ανά δέσμη των πενήντα προσγειώσεων μηνιαίως, σε συνδυασμό με τα εφαρμοζόμενα ποσοστά, οδηγούν στο να επιφυλάσσεται το ευεργέτημα των εκπτώσεων, ή των πρόσθετων εκπτώσεων, σε ορισμένους εμπορικούς εταίρους, με την ταυτόχρονη χορήγηση σε αυτούς ενός οικονομικού πλεονεκτήματος που δεν δικαιολογείται από τον όγκο των δραστηριοτήτων τους και από τις ενδεχόμενες οικονομίες κλίμακας που επιτρέπουν στον προμηθευτή να πραγματοποιεί σε σχέση προς τους ανταγωνιστές τους, ένα σύστημα εκπτώσεων λόγω ποσότητας συνεπάγεται την εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών.
- 53 Ελλείψει αντικειμενικής αιτιολογήσεως, ενδείξεις περί μεταχειρίσεως εισάγουσας δυσμενείς διακρίσεις μπορούν να συνιστούν ο καθορισμός υψηλού ορίου πτήσεων

για τη χορήγηση εκπτώσεως, το οποίο δεν μπορεί να αφορά παρά ορισμένους ιδιαίτερα σημαντικούς οικονομικούς εταίρους της κατέχουσας δεσπύζουσα θέση επιχειρήσεως, ή η απουσία γραμμικού χαρακτήρα της αυξήσεως των ποσοστών εκπτώσεως σε σχέση προς τις ποσότητες.

- 54 Εν προκειμένω, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι μόνον οι αεροπορικές εταιρίες TAP και Portugalia τυγχάνουν του υψηλότερου ποσοστού εκπτώσεως (32,7 % στον αερολιμένα της Λισαβόνας και 40,6 % στους λοιπούς αερολιμένες). Οι αριθμοί τους οποίους παραθέτει η Επιτροπή στην προσβαλλομένη απόφαση δείχνουν επίσης ότι η αύξηση των ποσοστών είναι σημαντικά μεγαλύτερη για την τελευταία δέσμη πτήσεων σε σχέση προς τις προηγούμενες (με εξαίρεση την πρώτη δέσμη πτήσεων για τους λοιπούς αερολιμένες πλην της Λισαβόνας), πράγμα που, ελλείψει ειδικής αντικειμενικής αιτιολογήσεως, οδηγεί στη συναγωγή του συμπεράσματος ότι η έκπτωση που χορηγείται για την τελευταία αυτή δέσμη πτήσεων είναι υπερβολική σε σχέση προς τις εκπτώσεις που χορηγούνται για τις προηγούμενες δέσμες πτήσεων.
- 55 Διαπιστώνεται ότι η Πορτογαλική Δημοκρατία επικαλέστηκε, για να δικαιολογήσει το επίμαχο σύστημα, μόνο γενικά επιχειρήματα ως προς το συμφέρον να εφαρμόζεται, όσον αφορά έναν αερολιμένα, μηχανισμός εκπτώσεων λόγω ποσότητας επί των τελών προσγειώσεως και αρκέστηκε να προβάλει ότι ο μηχανισμός είναι προσιτός σε όλες τις αεροπορικές εταιρίες.
- 56 Σε μια κατάσταση στην οποία, όπως παρατήρησε η Επιτροπή, το σύστημα εκπτώσεων είναι ευνοϊκότερο για ορισμένες αεροπορικές εταιρίες, εν προκειμένω, στην πράξη, για τις εθνικές αεροπορικές εταιρίες, και στην οποία οι περιλαμβανόμενοι στο σύστημα αερολιμένες μπορούν να κατέχουν για πολύ μεγάλο τμήμα των δραστηριοτήτων τους ένα φυσικό μονοπώλιο, τέτοια γενικά επιχειρήματα δεν επαρκούν για να δοθεί οικονομική αιτιολογία επιτρέπουσα να διευκρινιστεί συγκεκριμένα η επιλογή των ποσοστών των εκπτώσεων που εφαρμόζονται ανά δέσμη προσγειώσεων.
- 57 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι το επίδικο σύστημα έχει χαρακτήρα εισάγοντα διακρίσεις υπέρ των εταιριών TAP και Portugalia.

- 58 Η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει εντούτοις ότι η προσβαλλομένη απόφαση παραβιάζει την αρχή της ουδετερότητας όσον αφορά το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη, η οποία διατυπώνεται στο άρθρο 222 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 295 ΕΚ). Κατά την άποψή της, η προσβαλλομένη απόφαση εμποδίζει τις επιχειρήσεις, οι οποίες εκμεταλλεύονται άδειες παραχωρήσεως ή είναι κάτοχοι αποκλειστικών δικαιωμάτων ή ακόμη είναι επιφορτισμένες με υπηρεσίες γενικού συμφέροντος, να προσφεύγουν στην εμπορική στρατηγική την οποία συνήθως χρησιμοποιούν οι άλλες επιχειρήσεις.
- 59 Η Επιτροπή απαντά πάντως ορθά ότι οι διατάξεις του άρθρου 86 της Συνθήκης εφαρμόζονται σε όλες τις κατέχουσες δεσπόζουσα θέση επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως του αν ανήκουν σε δημόσιες ή ιδιωτικές οντότητες, και ότι, εν προκειμένω, ουδόλως παραβίασε την αρχή της ουδετερότητας έναντι του καθεστώτος της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη εφαρμόζοντας τις διατάξεις αυτές στην ANA-EP.
- 60 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, ο λόγος ακυρώσεως ο οποίος αντλείται εκ του ότι δεν υφίσταται κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως αναφορικά με τις εκπτώσεις οι οποίες παρέχονται αναλόγως του αριθμού προσγειώσεων είναι απορριπτός.

Ως προς την έκπτωση 50 % υπέρ των πτήσεων εσωτερικού σε σχέση προς τις διεθνείς πτήσεις

- 61 Η Πορτογαλική Δημοκρατία στρέφεται συναφώς κατά της προσβαλλομένης απόφασης μόνο στο πλαίσιο των επιχειρημάτων της που σκοπούν να αποδειχθεί ότι δεν υφίσταται διάκριση λόγω ιθαγενείας. Προς τον σκοπό αυτό, υποστηρίζει ότι η έκπτωση για τις πτήσεις εσωτερικού είναι ανεξάρτητη της ιθαγένειας ή της προελεύσεως των αεροσκαφών και ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3 του κανονισμού 2408/92, οι αεροπορικές εταιρίες των λοιπών κρατών μελών έχουν το δικαίωμα να εκμεταλλεύονται τις εθνικές πορτογαλικές αερογραμμές και να εμπίπτουν, κατά συνέπεια, στο ευνοϊκό καθεστώς που ισχύει για τις πτήσεις εσωτερικού.

- 62 Όπως υπομνήστηκε στη σκέψη 46 της παρούσας απόφασης, δεν είναι αναγκαίο ένα μέτρο να ενέχει διάκριση λόγω ιθαγενείας για να εμπίπτει στην απαγόρευση της καταχρήσεως δεσποζουσας θέσεως που προβλέπεται στο άρθρο 86 της Συνθήκης, ειδικότερα όταν συνελάγεται διάκριση μεταξύ των εμπορικών συναλλασσομένων.
- 63 Εν προκειμένω, η Επιτροπή αναφέρθηκε, με την προσβαλλομένη απόφαση, στην απόφαση της 17ης Μαΐου 1994, C-18/93, *Corsica Ferries* (Συλλογή 1994, σ. I-1783, γνωστή ως *Corsica Ferries II*), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι οι διατάξεις των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 86 της Συνθήκης απαγορεύουν σε εθνική αρχή, κατά την έγκριση των τιμολογίων που καθορίζει μια επιχείρηση στην οποία έχει χορηγηθεί αποκλειστικό δικαίωμα παροχής υπηρεσιών υποχρεωτικής πλοηγήσεως σε σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς, να δημιουργεί για την επιχείρηση αυτή τις προϋποθέσεις εφαρμογής διαφορετικών τιμολογίων στις επιχειρήσεις θαλασσιών μεταφορών, αναλόγως του αν οι τελευταίες διενεργούν μεταφορές μεταξύ κρατών μελών ή μεταξύ λιμένων που βρίσκονται στην εθνική επικράτεια, εφόσον επηρεάζεται το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Η Επιτροπή μετέφερε την ανάλυση αυτή στον τομέα των αερολιμένων, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι το επίδικο σύστημα εκπτώσεων για τις πτήσεις εσωτερικού έχει ως άμεσο αποτέλεσμα να δημιουργεί μειονέκτημα για τις αεροπορικές εταιρίες οι οποίες διενεργούν ενδοκοινοτικές πτήσεις, μεταβάλλοντας τεχνητώς το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων αναλόγως του αν αυτές διενεργούν πτήσεις εσωτερικού ή διεθνείς.
- 64 Η Επιτροπή αναφέρθηκε επίσης στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Van Gerven στην προμνημονευθείσα υπόθεση *Corsica Ferries II*, ο οποίος εκτίμησε ότι, εφόσον οι υπηρεσίες πλοηγήσεως είναι οι ίδιες για τα πλοία που προέρχονται από άλλο κράτος μέλος ή από λιμένα ευρισκόμενο στην εθνική επικράτεια, η εφαρμογή διαφορετικών τιμολογιακών όρων για τις ίδιες υπηρεσίες αποτελεί εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, η οποία απαγορεύεται από το άρθρο 86 της Συνθήκης, εφόσον έχει ως αποτέλεσμα να περιέρχονται οι οικείες επιχειρήσεις θαλασσιών μεταφορών σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό.
- 65 Η Πορτογαλική Δημοκρατία δεν αμφισβήτησε με την προσφυγή της τη μεταφορά της αναλύσεως αυτής στην περίπτωση της μείωσης των ειδικών τελών προσγει-

ώσεως επί των πτήσεων εσωτερικού σε σχέση προς τις διεθνείς πτήσεις, αλλά, για να αμφισβητήσει την ύπαρξη διακρίσεως, περιορίστηκε να επικαλεστεί επιχειρήματα περί της απουσίας διακρίσεως λόγω ιθαγενείας.

66 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ρητώς ότι πρέπει να θεωρηθεί ως συνιστώσα περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών θαλασσίας μεταφοράς μια εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία, αν και εφαρμόζεται άνευ διακρίσεως σε όλα τα πλοία, είτε χρησιμοποιούνται από ημεδαπούς παρέχοντες υπηρεσίες είτε από προερχομένους από άλλα κράτη μέλη, εισάγει διάκριση αναλόγως του αν τα εν λόγω πλοία πραγματοποιούν εσωτερικές μεταφορές ή μεταφορές που έχουν προορισμό άλλα κράτη μέλη και διασφαλίζει, επομένως, ειδικό πλεονέκτημα για την εσωτερική αγορά και τις εσωτερικές μεταφορές του εν λόγω κράτους μέλους (απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-381/93, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1994, σ. I-5145, σκέψη 21). Ουδόλωσ είναι δυνατό να αμφισβητηθεί ότι μέτρα αυτού του είδους δημιουργούν επίσης πλεονέκτημα υπέρ των εταιριών μεταφοράς οι οποίες διενεργούν, σε μεγαλύτερη αναλογία από άλλες, εσωτερικές μεταφορές σε σχέση προς τις διεθνείς μεταφορές και συνεπάγονται, επομένως, άνιση μεταχείριση για ισοδύναμες παροχές, επηρεάζοντας κατά τον τρόπο αυτό τον ανταγωνισμό. Εν προκειμένω, η διάκριση συνίσταται στην εφαρμογή διαφορετικής τιμολογήσεως για τον ίδιο αριθμό προσγειώσεων με αεροσκάφη του ίδιου τύπου.

67 Η Πορτογαλική Δημοκρατία επικαλέστηκε εντούτοις επιχειρήματα που δικαιολογούν κατά την άποψή της μια τέτοια διαφορετική μεταχείριση των αεροπορικών εταιριών.

68 Τα επιχειρήματα σχετικά με την αιτιολόγηση της εκπτώσεως για τις πτήσεις από και προς τους αερολιμένες των Αζορών πρέπει να εξεταστούν όσον αφορά τα τέλη που καταβάλλονται στους αερολιμένες της Λισαβόνας, του Πόρτο ή του Φάρο για τις πτήσεις με προορισμό ή προέλευση τις Αζόρες, δεδομένου ότι, αν και το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν αναφέρεται στα τέλη τα οποία εφαρμόζονται στους αερολιμένες των Αζορών, αφορά απεναντίας, αδιακρίτως, όλες τις εφαρμοζόμενες στους αερολιμένες της Λισαβόνας, του Πόρτο και του Φάρο εκπτώσεις επί

των τελών προσγειώσεως και τις διακυμάνσεις των τελών αυτών αναλόγως της προελεύσεως της πτήσεως.

- 69 Συναφώς, τόσο κατά την προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία όσο και με την προσφυγή της, η Πορτογαλική Κυβέρνηση προβάλλει ότι, για λόγους πολιτικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς, το κόστος της αεροπορικής συνδέσεως με τις Αζόρες πρέπει να είναι περιορισμένο, λαμβανομένης ιδίως υπόψη της απουσίας άλλης εναλλακτικής λύσεως πλην της αεροπορικής μεταφοράς λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της περιοχής.
- 70 Στις παραγράφους 20 και 36 των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή ανέφερε ότι, εφόσον απέκλειε τους αερολιμένες των Αζορών από το πεδίο εφαρμογής της αποφάσεώς της λόγω του ότι, κατά την άποψή της, τα εκεί εφαρμοζόμενα τέλη δεν επηρεάζουν σημαντικά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, δεν ήταν αναγκαίο να απαντήσει στο επιχείρημα αυτό.
- 71 Είναι εντούτοις σαφές ότι το επιχείρημα της Πορτογαλικής Κυβερνήσεως αναφέρεται τόσο στα τέλη τα οποία εισπράττονται στους αερολιμένες των Αζορών όσο και στα τέλη που επιβάλλονται στους αερολιμένες της Λισαβόνας, του Πόρτο ή του Φάρο για τις πτήσεις με προέλευση ή προορισμό τις Αζόρες.
- 72 Διαπιστώνεται συνελπώς ότι κακώς η Επιτροπή ανέφερε ότι δεν συνέτρεχε λόγος να απαντήσει στο επιχείρημα της Πορτογαλικής Κυβερνήσεως αναφορικά με τις επίδικες εκπώσεις. Εντούτοις, αυτή η εσφαλμένη εκτίμηση δεν μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως επί του σημείου αυτού.
- 73 Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει ιδίως από τη σκέψη 66 της παρούσας αποφάσεως και όπως ανέφερε η Επιτροπή στην προσβαλλομένη απόφαση, η εφαρμογή διαφο-

ρετικής τιμολογήσεως για τον ίδιο αριθμό προσγειώσεων συνιστά καθαυτή μια μορφή διακρίσεως στην οποία αναφέρεται το άρθρο 86, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Κατά συνέπεια, εφόσον συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις του άρθρου 86, ενδεχόμενη αιτιολόγηση της εφαρμογής τέτοιου συστήματος μπορεί να δοθεί μόνο στο πλαίσιο των διατάξεων του άρθρου 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης. Κατά τις διατάξεις αυτές, οι επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος υπόκεινται στους κανόνες της Συνθήκης, ιδίως στους κανόνες του ανταγωνισμού, κατά το μέτρο που η εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί, η δε ενδεχόμενη παρέκκλιση από τους κανόνες της Συνθήκης δεν πρέπει να επηρεάζει την ανάπτυξη των εμπορικών συναλλαγών σε βαθμό ο οποίος θα αντέκειτο προς το συμφέρον της Κοινότητας.

74 Πάντως, εν προκειμένω, όπως επισήμανε η Επιτροπή στην παράγραφο 41 των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης απόφασης, η Πορτογαλική Δημοκρατία δεν επικαλέστηκε την προβλεπόμενη στο άρθρο 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης εξαίρεση.

75 Υπό τις συνθήκες αυτές, η προσβαλλομένη απόφαση δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση καθ' ό μέτρο αναφέρεται στις συνδεόμενες με τον εσωτερικό χαρακτήρα των πτήσεων εκπτώσεις επί των τελών προσγειώσεως οι οποίες εφαρμόζονται στους αερολιμένες της Λισαβόνας, του Πόρτο και του Φάρο όσον αφορά τις πτήσεις με προέλευση ή προορισμό τις Αζόρες.

76 Όσον αφορά τις πτήσεις εσωτερικού πλην εκείνων από και προς τις Αζόρες, η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι οι εκπτώσεις που συνδέονται με τον εσωτερικό χαρακτήρα των πτήσεων δικαιολογούνται από το ότι η διανυόμενη απόσταση είναι μικρή με αποτέλεσμα την ανάγκη να μην επιβαρύνονται οι πτήσεις αυτές με έξοδα, συνδεόμενα με τα τέλη προσγειώσεως, τα οποία είναι αναλογικά πολύ σημαντικά και θα καθιστούσαν το συνολικό κόστος των πτήσεων υπερβολικό λαμβανομένης υπόψη της αποστάσεως. Η Πορτογαλική Δημοκρατία αναφέρεται συναφώς στον στόχο οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, ο οποίος τίθεται στο άρθρο 3, στοιχείο ι', της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 3, στοιχείο κ', ΕΚ).

- 77 Η Επιτροπή αντιτείνει ότι, αν έπρεπε να ληφθεί υπόψη ο συντελεστής απόσταση, οι διεθνείς πτήσεις ίδιας αποστάσεως με τις πτήσεις εσωτερικού, όπως οι πτήσεις που συνδέουν την Πορτογαλία με τη Σεβίλλη, τη Μαδρίτη, τη Μάλαγα ή το Santiago de Compostella, θα έπρεπε να τυγχάνουν των ίδιων εκπτώσεων και προβάλλει ότι, εν πάση περιπτώσει, τα τέλη προσγειώσεως υπολογίζονται βάσει του βάρους των αεροσκαφών και όχι της αποστάσεως.
- 78 Χωρίς να είναι αναγκαίο να εξεταστεί η επιχειρηματολογία αυτή, πρέπει να επισημανθεί ότι, για τους ίδιους λόγους με αυτούς οι οποίοι εκτίθενται στις σκέψεις 73 και 74 της παρούσας απόφασεως, η προσβαλλομένη απόφαση δεν τίθεται επίσης υπό αμφισβήτηση καθ' ό μέτρο αναφέρεται στις συνδεδεμένες με τον εσωτερικό χαρακτήρα των πτήσεων εκπτώσεις επί των τελών προσγειώσεως οι οποίες εφαρμόζονται στους αερολιμένες της Λισαβόνας, του Πόρτο και του Φάρο και αφορούν τις πτήσεις πλην εκείνων με προέλευση και προορισμό τις Αζόρες.
- 79 Από το σύνολο των ανωτέρω εκτιμήσεων προκύπτει ότι η προσφυγή είναι απορριπτέα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 80 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα. Δεδομένου ότι η Επιτροπή διατύπωσε σχετικό αίτημα και η Πορτογαλική Δημοκρατία ηττήθηκε, επιβάλλεται να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) **Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) **Καταδικάζει την Πορτογαλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

Gulmann

Σκουρής

Puissochet

Schintgen

Macken

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 29 Μαρτίου 2001.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

R. Grass

C. Gulmann